

A. Ekonomický vývoj SR

v roku 1994

1. SVETOVÁ EKONOMIKA

Vo vývoji svetovej ekonomiky sa v roku 1994 upevnila všeobecná tendencia k oživeniu, ktorá však v troch základných globálnych skupinách krajín nebola rovnomerne intenzívna. V krajinách OECD bol rast zreteľný, no relatívne mierny. Naproti tomu rozvojové krajiny sa vyznačovali vysokou dynamikou rastu. V krajinách s transformujúcou sa ekonomikou pretrvávala hospodárska recesia, avšak aj v tejto skupine sa už vyčlenili viaceré krajiny s rastúcou dynamikou hrubého domáceho produktu (HDP).

V rámci krajín OECD si pozíciu upevnila skupina štátov G7. Vysoké tempo hospodárskeho rastu si naďalej udržali USA a anglosaské ekonomiky, kde sa výrazné oživenie dostavilo už v roku 1993. Najvyššie prírastky HDP oproti predchádzajúcemu roku však zaznamenali krajiny Európskej únie a samotná Európska únia ako ekonomické zoskupenie v rámci OECD preukázala najdynamickejšie konjunktúrne výsledky. Naproti tomu oživenie v Japonsku má zatiaľ podstatne miernejší priebeh.

Významnou črtou terajšieho oživenia svetovej ekonomiky je jeho neinflačný vývoj. Priemerná miera inflácie za všetky priemyselné krajiny dosiahla 2,4 % (za krajiny Európskej únie 3,1 %). Mierne tempo konjunktúry a presun hospodárskych aktivít z krajín, v ktorých sa oživenie začalo, do krajín kontinentálnej Európy a postupne aj do Japonska, napomohlo utlmenie inflačných tlakov. Hospodárskym oživením vyvolaný rast cien surovín je mierny a neinflačný je vo väčšine krajín aj všeobecné makroekonomické prostredie, vzhľadom na dostatočne veľkú medzeru medzi skutočnými objemami dosahovaného HDP a potenciálnym produktom. Avšak ekonomika USA (ktorá podľa niektorých názorov funguje už takmer naplno) a ekonomiky Veľkej Británie, Austrálie a Nového Zélandu stoja pred nebezpečenstvom prehriatia.

Druhou stranou neinflačného priebehu oživenia je pretrvávajúca relatívne vysoká úroveň nezamestnanosti vo väčšine trhových ekonomík. Nezamestnanosť má prevažne štrukturálny charakter, miera nezamestnanosti dosahovala v krajinách OECD v priemere 8,2 % a udržala si v podstate úroveň z predchádzajúceho roka. Charakteristické sú výrazné rozdiely medzi úrovňou zamestnanosti väčších regionálnych celkov: zatiaľ čo v Japonsku miera nezamestnanosti bola 3 % a v USA okolo 6 %, priemerná miera nezamestnanosti krajín Európskej únie neklesla pod 10 %.

Vývoj reálneho HDP vybraných krajín OECD (predchádzajúce obdobie = 100, zmena v %)

	1992	1993	1994
USA	2,3	3,1	3,9
Japonsko	1,1	0,1	1,0
Nemecko	2,2	-1,1	2,8
Francúzsko	1,2	-1,0	2,2
Taliansko	0,7	-0,7	2,2
Veľká Británia	-0,5	2,0	3,5
Kanada	0,6	2,2	4,1
Krajiny G7 spolu	1,6	1,4	3,0
Austrália	2,1	3,8	4,3
Nový Zéland	0,4	4,4	5,0
Krajiny OECD spolu	1,6	1,3	2,8
Krajiny OECD okrem USA	1,2	0,2	2,2
Európska únia	1,1	-0,3	2,5

Svetový obchod rástol rýchlejšie (o 6 %) ako svetová produkcia (o 2,5 %). Rok 1994 bol rokom ďalšieho prehľbovania celosvetových aktivít v prospech rozvoja medzinárodného obchodu a európskej hospodárskej integrácie. Podpisom Záverečného aktu, prijatého po završení 8. (Uruguajského) kola mnohostranných obchodných rokovaní GATT koncom roka 1993, bola vytvorená nástupnícka univerzálna medzinárodná organizácia pre svetový obchod (World Trade Organization). Európska únia sa v roku 1994 rozšírila o Rakúsko, Fínsko a Švédsko.

Hospodárska konjunktúra vo vyspelých trhových ekonomikách, ako aj inštitucionálne a organizačné zmeny vo svetovej ekonomike a najmä zmeny v západoeurópskom hospodárskom priestore vytvorili viaceré priaznivé predpoklady aj pre rozvoj zahraničného obchodu a celkové hospodárske oživenie na Slovensku.

2. EKONOMICKÝ VÝVOJ V TRANSFORMUJÚCICH SA KRAJINÁCH STREDNEJ EURÓPY

Česká republika, Maďarsko, Poľsko, Slovenská republika a Slovinsko sa v súčasnosti vyčlenili spomedzi transformujúcich sa štátov strednej a východnej Európy ako skupina piatich krajín, v ktorých priebeh ekonomických reforiem začína prinášať pozitívne výsledky a vývoj niektorých makroekonomických ukazovateľov svedčí o postupnej stabilizácii ich ekonomik.

Hrubý domáci produkt

Positívny obrat vo vývoji tohto ukazovateľa zaznamenali najskôr v Poľsku, kde rast reálneho HDP, po predchádzajúcom dlhodobom poklese, nastal už v roku 1992 (o 2,6 %) a odvtedy sa dynamika medziročného rastu postupne zvyšuje - v roku 1994 predstavoval prírastok HDP 5 %.

V Slovinsku sa mierne hospodárske oživenie dostavilo v roku 1993, keď prírastok reálneho HDP bol 1,3 % a v roku 1994 bolo oživenie posilnené ďalším prírastkom HDP vo výške 5 %.

	Hrubý domáci produkt (zmena oproti predchádzajúcemu roku v %)				
	Slovensko	ČR	Maďarsko	Poľsko	Slovinsko
1990	-2,5	-1,2	-3,5	-11,6	-4,7
1991	-14,5	-14,2	-11,9	-7,6	-8,1
1992	-7,0 */	-6,6	-4,5	2,6	-5,4
1993	-4,1	-0,9	-2,3	3,8	1,3
1994	4,8	2,5	2,8	5,0	5,0

Pramene: Štatistický úrad SR, Štatistický úrad ČR, Maďarská národná banka, Národná banka Poľska, Banka Slovinska

*/ zmena metodiky

V Maďarsku, Českej republike a na Slovensku bol prvý raz od roku 1990 zaznamenaný reálny rast HDP práve v roku 1994. Najvýraznejší obrat v dynamike vývoja HDP preukázalo Slovensko, kde po poklese o 4,1 % v roku 1993, bol v roku 1994 vykázaný prírastok o 4,8 %. Prírastok HDP v Maďarsku a v Českej republike bol síce nižší: 2,8 % a 2,5 %, v roku 1993 im však predchádzali menšie poklesy vo výške 2,3 %, resp. 0,9 %.

Vývoj cien

Miera inflácie v transformujúcich sa krajinách bola v porovnaní s krajinami Európskej únie naďalej vysoká. Pri pohľade na vývoj od začiatku 90-tych rokov však možno konštatovať, že dynamika inflačného vývoja sa v regióne týchto krajín zmierňuje.

Reštriktívna menová politika v Slovinsku pomohla zastaviť hyperinfláciu zo začiatku 90-tych rokov na primeranú úroveň. Poľsko hyperinfláciu takisto zastavilo, aj keď predpokladanú ročnú mieru inflácie vo výške 23 % v roku 1994 prekročilo.

Česká republika, ktorá má v tomto smere najpriaznivejšie výsledky, sa v roku 1994 najviac priblížila k úrovni jednocifernéj ročnej miery inflácie.

Vývoj na Slovensku bol aj v oblasti vývoja cien priaznivejší ako sa všeobecne očakávalo - výsledkom je jeho postavenie na druhom mieste v porovnávanej skupine.

V Maďarsku sa dynamika inflačného vývoja oproti predchádzajúcemu roku taktiež znížila.

Miera inflácie (zmena oproti rovnakému obdobiu predchádzajúceho roka v %)

	Slovensko	ČR	Maďarsko	Poľsko	Slovinsko
1990	10,4	9,7	28,9	585,8	104,6
1991	61,2	56,6	35,0	70,3	247,1
1992	10,0	11,1	23,0	43,0	92,9
1993	23,2	20,8	22,5	35,3	22,9
1994	11,7	10,0	18,8	29,4	18,3

Pramene: ŠU SR, SU ČR, MNB, NBP, BS

Štátny rozpočet

Snahou transformujúcich sa štátov je znižovať deficitné financovanie štátneho rozpočtu pod úroveň 4 % HDP, čo je jednou z podmienok pre vstup do Európskej únie.

Z tohto pohľadu sa pod želanú úroveň dostali štátne rozpočty Českej republiky, Slovinska aj Poľska. Na Slovensku by deficit štátneho rozpočtu očistený o aktívne saldo clearingového zúčtovania s Českou republikou dosiahol hodnotu 3,7 % HDP.

Saldo štátneho rozpočtu (vyjadrené v % z HDP)

	Slovensko	ČR	Maďarsko	Poľsko	Slovinsko
1991	-3,9	-2,1	-4,9	-3,8	2,6
1992	-3,1	-0,2	-7,0	-6,0	0,2
1993	-6,8	0,1	-6,1	-2,8	0,5
1994	-5,7	1,0	-6,8	-1,8	-1,0

Pramene: ŠU SR, SU ČR, MNB, NBP, BS

Trh práce

Trendy vývoja miery nezamestnanosti v týchto krajinách sú menej priaznivé. Transformačná recesia a štrukturálne zmeny v hospodárstve spôsobili, že miera nezamestnanosti sa vo všetkých piatich krajinách v posledných rokoch zvyšovala.

Miera nezamestnanosti (v % ekonomicky aktívneho obyvateľstva, stav ku koncu obdobia)

	Slovensko	ČR	Maďarsko	Poľsko	Slovinsko
1990	1,6	0,8	1,9	6,3	4,7
1991	11,8	4,1	8,5	11,8	10,1
1992	10,4	2,6	12,3	13,6	13,4
1993	14,4	3,5	12,1	15,7	15,5
1994	14,8	3,2	11,5	16,0	14,3

Pramene: ŠU SR, SU ČR, MNB, NBP, BS

Okrem Českej republiky, kde sa miera nezamestnanosti pohybuje na úrovni 3 %, v ostatných krajinách výraznejší pokles počtu nezamestnaných v roku 1994 nenastal, v Poľsku a na Slovensku sa miera nezamestnanosti naopak ešte mierne zvýšila.

Zahraničná zadlženosť

V zahraničnej zadlženosti porovnávaných krajín sú podstatné rozdiely - na jednej strane stojí Poľsko a Maďarsko, ktorých zahraničný dlh presahuje 50 % HDP (pričom Poľsko už dvakrát dosiahlo dohodu o znížení časti svojho dlhu), na druhej strane stoja Česká republika, Slovensko a Slovinsko s relatívne nízkou mierou zahraničnej zadlženosti.

Hrubá zahraničná zadlženosť

1994	Slovensko	ČR	Maďarsko	Poľsko	Slovinsko
% z HDP	37,0	32,7	72,7	51,9	17,3
USD na 1 obyv.	788	997	2 779	1 076	1 156

Pramene: SÚ SR, SÚ ČR, MNB, NBP, BS

Zahraničné investície

Najväčší objem zahraničných investícií smerujúcich do transformujúcich sa krajín strednej Európy získalo vďaka svojej otvorenosti k prílevu zahraničného kapitálu a silnému súkromnému sektoru Maďarsko. V minulom roku sa však pozornosť zahraničných investorov zamerala viac na Poľsko, Slovinsko a Českú republiku, čo bolo podmienené priaznivými hospodárskymi výsledkami týchto krajín.

Priame zahraničné investície

1994	Slovensko	ČR	Maďarsko	Poľsko	Slovinsko
v mld. USD	0,6	2,7	7,0	5,0	1,1
USD na 1 obyv.	112	261	682	130	553

Pramene: SÚ SR, SÚ ČR, MNB, NBP, BS

Zahraničný obchod

Po roku 1989 nastala v zahraničnom obchode porovnávaných krajín zmena teritoriálnej orientácie, klesol podiel obchodu s bývalými štátmi ZSSR a ostatnými krajinami bývalej RVHP v prospech štátov s trhovou ekonomikou. Situácia Slovinska bola navyše skomplikovaná rozpadom bývalej Juhoslávie v roku 1992, čím Slovinsko stratilo svoj vtedajší najväčší trh.

Podiel vývozu na dovoze

(%)

	Slovensko ^{1/}	ČR ^{2/}	Maďarsko	Poľsko	Slovinsko ^{3/}
1991	95,6	111,9	89,3	96,0	93,7
1992	96,8	84,6	96,0	81,7	113,4
1993	86,0	102,7	70,5	75,7	97,5
1994	101,6	97,1	68,4	95,3	97,9

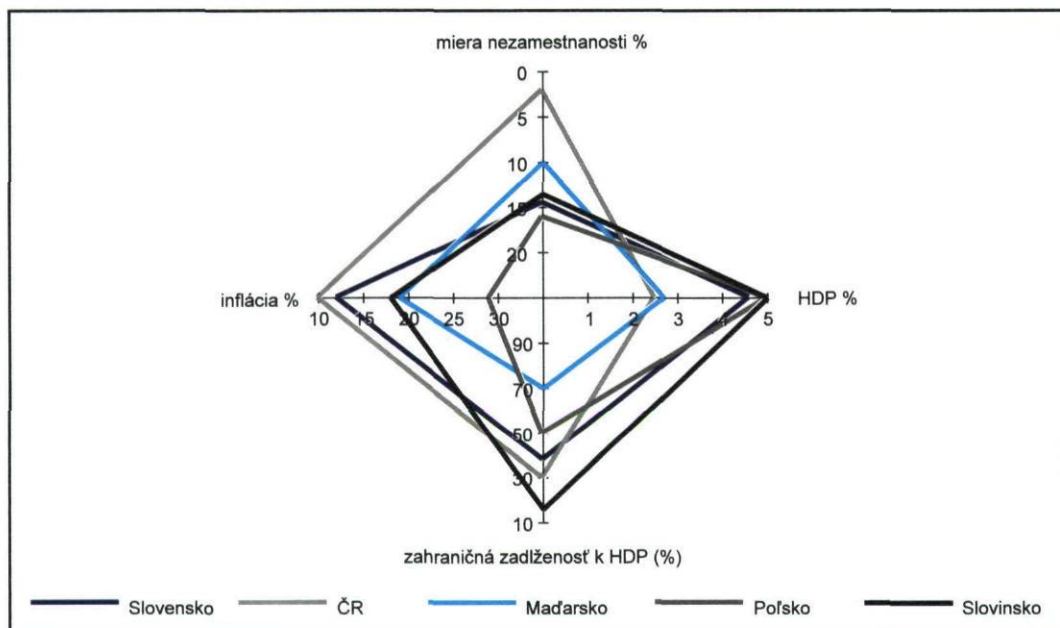
Pramene: SÚ SR, SÚ ČR, MNB, NBP, BS

1/ od roku 1993 vrátane obchodu s ČR
2/ od roku 1993 vrátane obchodu so SR
3/ od roku 1992 bez bývalej Juhoslávie

Objem vývozu aj dovozu sa v porovnávaných krajinách od začiatku 90-tych rokov každoročne zvyšuje, vyššia potreba dovozu však spôsobuje, že obchodná bilancia je pasívna. V roku 1994 vykázalo vyšší objem vývozu ako dovozu z týchto krajín len Slovensko, naopak najväčšie pasívum obchodnej bilancie zaznamenali v Maďarsku.

Súhrnné porovnanie hodnôt základných makroekonomických ukazovateľov (ročná miera rastu HDP, miera nezamestnanosti, miera inflácie a výška zahraničnej zadĺženosti ako percento HDP), ktoré dosiahli jednotlivé krajiny v roku 1994, znázorňuje graf tzv. magického štvorca, v ktorom najväčší štvoruholník predstavuje aj najlepší vývoj.

Základné makroekonomické ukazovatele za rok 1994



Z porovnania vidno, že vývoj na Slovensku sa výraznejšie neodlišoval od ostatných krajín. Priaznivý bol najmä vývoj cien a rast ekonomiky meraný percentuálnym prírastkom HDP, vo výške zahraničnej zadĺženosti je Slovensko v porovnávannej skupine na treťom mieste. Najmenej priaznivo sa javí pozícia pri porovnaní miery nezamestnanosti.

3. EKONOMICKÝ VÝVOJ NA SLOVENSKU

Všeobecná situácia

Po niekoľkých rokoch recesného vývoja zaznamenala ekonomika Slovenska v roku 1994 priaznivé makroekonomické výsledky. Dosiahol sa relatívne vysoký rast HDP pri podstatnom znížení miery inflácie, platobná bilancia sa skončila s aktívnym saldom a zvýšili sa devízové rezervy.

Zreteľný je obrat v dynamike vývoja HDP, ktorý oproti poklesu o 4,1 % v roku 1993 dosiahol v roku 1994 rast 4,8 % a v stálych cenách dosiahol hodnotu 182,2 mld. Sk. Nosným sektorom rastu HDP bol zahraničný obchod, zatiaľ čo vo vnútornej ekonomike ešte nedošlo k výraznejšiemu oživeniu investičného a spotrebiteľského dopytu. Menová politika NBS naďalej sledovala ako hlavný cieľ vnútornú a vonkajšiu stabilizáciu meny. To sa prejavilo v znížení miery inflácie v rámci roka na 11,7 % a celkovej stabilizácii makroekonomického prostredia. V roku 1994 pretrvávala vysoká a ustálená úroveň nezamestnanosti, ktorá v decembri dosiahla 14,8 %.

Celková stabilita makroekonomického prostredia a kontinuita makroeconomickej regulácie sa zachovala aj po zmenách vlády.

Na upevnenie vonkajšej ekonomickej rovnováhy ako opatrenie na ochranu platobnej bilancie bola začiatkom marca zavedená 10 %-ná dovozná prirážka na niektoré komoditné skupiny. V priebehu roka sa urobili čiastkové úpravy v štátnom rozpočte (úprava dane z pridanej hodnoty a spotrebných daní, redukcia výdavkovej časti štátneho rozpočtu). Koncom prvého polroka 1994 sa v tripartitných rokovaniach dosiahla aj dohoda o mzdovej regulácii.

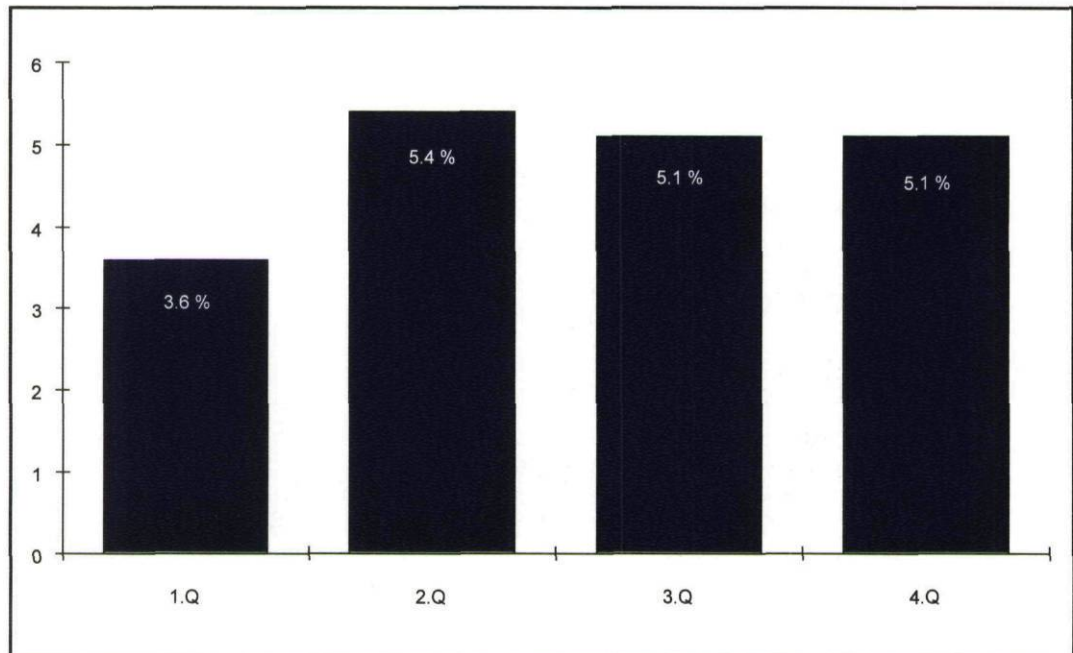
Proces privatizácie sa v dôsledku sporov o metódach jej uskutočnenia spomalil, čoho dôsledkom bolo aj presunutie začiatku druhej vlny kupónovej privatizácie, pôvodne očakávaného na druhý polrok 1994, do roku 1995.

Hrubý domáci produkt a vývoj v hlavných sektoroch ekonomiky

Hrubý domáci produkt SR v stálych cenách vzrástol v roku 1994 o 4,8 %. Rast HDP bol zaznamenaný hneď v prvom štvrtroku (3,6 %), v druhom štvrtroku sa zrýchlil (5,4 %) a s miernejšou dynamikou sa udržiaval aj v druhej polovici roka (5,1 %) ^{1/}. Tento vývoj ovplyvnilo najmä oživenie činnosti priemyslu a služieb, ako aj prírastok trhovej hodnoty produkcie poľnohospodárstva. Osobitnú úlohu pri dynamizácii vývoja HDP však zohral predovšetkým vývoj v sektore služieb. Kým HDP v bežných cenách dosiahol nárast o 17,1 %, nominálna hodnota trhových služieb sa zvýšila o 34,2 % a netrhových služieb o 22,8 %. Podiel sektora služieb na tvorbe HDP dosiahol v roku 1994 úroveň 55 %.

Vývoj HDP v roku 1994

(v stálych cenách, zmena oproti rovnakému obdobiu predchádzajúceho roka)



Vývoj slovenskej ekonomiky v roku 1994 výrazne profitoval z hospodárskej konjunktúry v zahraničí, ktorá vytvorila priestor na rozšírenie exportných aktivít. Zatiaľ čo celkový domáci dopyt (v stálych cenách) za rok 1994 sa znížil o 2,6 % a dovoz klesol o 5,9 %, vývoz tovarov a služieb sa zvýšil o 7,1 %. Vplyv realizačných podmienok na zahraničných trhoch sa odzrkadlil na nerovnomernej dynamike oživenia vo vnútri jednotlivých odvetví.

^{1/} Porovnania s rovnakými obdobiami predchádzajúceho roka.

Zdynamizovala sa predovšetkým produkcia priemyselného sektora. Výkony priemyslu merané výrobou tovaru sa zvýšili o 6,4 % (po zohľadnení cenového vývoja), pričom však tempá rastu produkcie v stredných a veľkých podnikoch na jednej strane a v malých podnikoch a živnostiach na strane druhej boli rozdielne. Priemyselná produkcia v podnikoch nad 25 zamestnancov vzrástla o 2,9 %, zatiaľ čo v malých podnikoch a u živnostníkov rast produkcie dosiahol 39 %

Podľa hlavných tovarových kategórií vzrástla produkcia spracovateľského priemyslu o 1,4 %, znížila sa ťažba nerastných surovín o 0,3 % a výrazne o 15,3 % sa zvýšila výroba a rozvod elektriny, plynu a vody. V skupine ťažby nerastných surovín došlo k poklesu v rudnom baníctve (o 7,3 %), naopak vzrástla ťažba energetických surovín (o 5,1 %).

V rámci spracovateľského priemyslu sa najdynamickejšie rozvíjali odbory papierenského priemyslu (nárast o 14,8 %), spracovanie ropy (o 21,7 %) a gumársky priemysel (o 9,2 %). Zvýšila sa aj chemická výroba a výroba dopravných prostriedkov (oboje o 6,3 %), mierne sa zvýšila aj výroba kovov a kovových výrobkov a výroba elektrických a optických prístrojov. Pretrvával pokles produkcie v potravinárskom, odevnom, textilnom a kožiarskom priemysle, kde sa produkcia pohybovala na úrovni 92 % až 97 % predchádzajúceho roka. K najväčšiemu poklesu došlo vo výrobe strojov a prístrojov (o 13,4 %).

Podiel predanej priemyselnej produkcie, ktorá mala exportné určenie, dosiahol 40,4 % (oproti 37,2 % za rok 1993). O rozhodujúcej dynamizujúcej funkcii vývozu na raste priemyselnej produkcie svedčí skutočnosť, že podiel prírastku vývozu na celkovom prírastku priemyselnej produkcie predstavoval 63 %.

V stavebníctve v dôsledku pretrvávajúcej stagnácie investičného dopytu zatiaľ nebola presvedčivo prekonaná fáza poklesu, hoci aj v tomto odvetví sa pod vplyvom celkového oživenia prejavili priaznivejšie vývojové tendencie. Ak v prvom polroku 1994 stavebná produkcia dosiahla 89,2 % úrovne prvého polroka 1993, v druhom polroku zaznamenala oproti porovnateľnému obdobiu minulého roka nárast na 101,3%. Celoročný pokles stavebnej produkcie tak predstavoval 3,6 % (oproti 26,1 %-nému poklesu v roku 1993). Nosnou skupinou výkonov stavebníctva sú menšie súkromné firmy (vrátane družstevných), ktoré vyprodukovali takmer tri štvrtiny celkového objemu stavebnej produkcie. Podstatné zlepšenie celkovej situácie odvetvia možno očakávať realizáciou pripravovaných veľkých infraštruktúrnych projektov a všeobecným oživením investičnej aktivity, ktoré dajú priestor pre uplatnenie veľkých stavebných firiem.

Výkony poľnohospodárstva mali klesajúcu tendenciu, oproti roku 1993 sa znížili o 3,2 %. Zároveň však pokračovala pre poľnohospodárstvo priaznivá (makroekonomicky však potenciálne inflačná) tendencia cenového vývoja, čo pozitívne ovplyvňovalo vývoj tržieb poľnohospodárskych podnikov, ktoré boli oproti predchádzajúcemu roku vyššie o 7,3 %.

Inflácia a vývoj cien

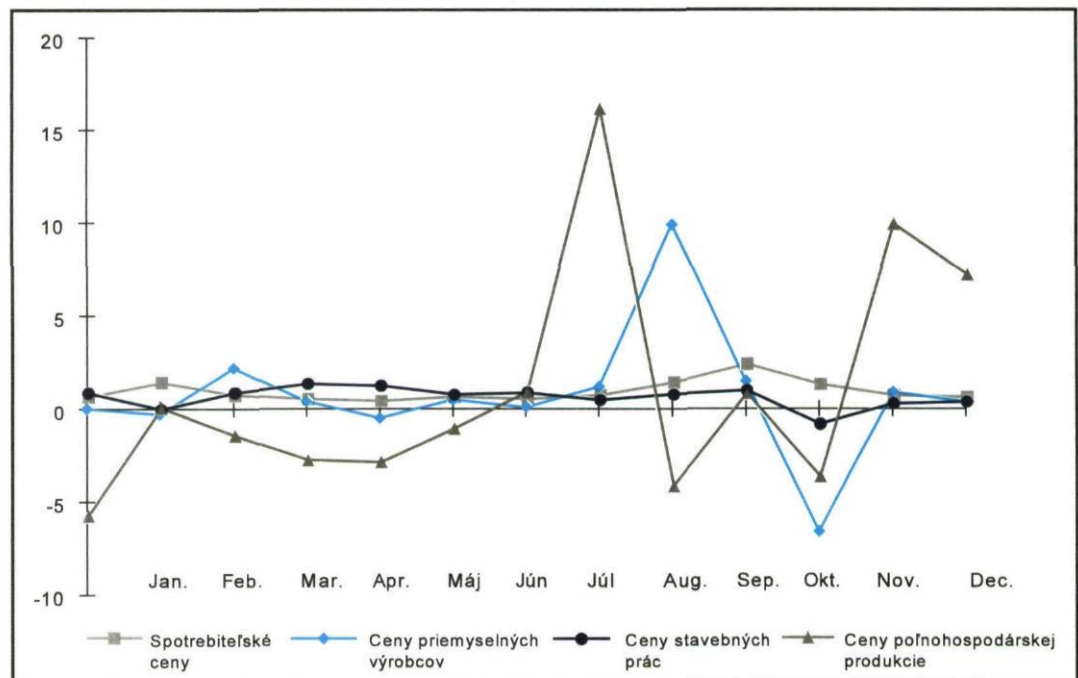
Miera inflácie za rok 1994 dosiahla 11,7 % (resp. v ročnom priemere 13,4 %). Dosiahnutý výsledok je o to výraznejší, že ani v roku 1994 sa hospodárska politika vlády nezaobišla bez dodatočnej aplikácie niektorých opatrení, obsahujúcich potenciálnu inflačnú hrozbu. Bolo to zavedenie dovoznej prirážky, úpravy spotrebných daní a dane z pridanej hodnoty (preradenie viacerých tovarov a služieb z kategórie 6 %-nej sadzby do kategórie 25 %-nej sadzby). Na cenový vývoj ďalej vplývali niektoré administratívne úpravy a opatrenia (zvýšenie maximálnych cien tepla a teplej vody, zmeny v poplatkoch, kategorizácii a cenách liekov, úprava cien pohonných hmôt a niektorých telekomunikačných služieb).

Relatívne nízku mieru inflácie sa podarilo dosiahnuť vďaka súhre priaznivých vývinových trendov na ponukovej i dopytovej strane ekonomiky. Deficit štátneho rozpočtu SR (bez aktívneho salda clearingového zúčtovania s Českou republikou) dosiahol za rok 1994 objem 14,6 mld. Sk. Pomer schodku štátneho rozpočtu k HDP dosiahol hodnotu 5,7 % oproti 6,8 % z roku 1993 (a po zohľadnení financovania prebytku obchodu medzi SR a ČR iba 3,7 %). V prospech neinflačného vývoja pôsobila aj mzdová regulácia zabraňujúca nadmernému zvyšovaniu miezd v stratových podnikoch a vybraných ziskových činnostiach (bankovníctvo, poisťovníctvo, energetika), resp. zabraňujúca rýchlejšiemu rastu miezd oproti produktivite práce. Na ponukovej strane ekonomiky sa o zmiernenie inflácie zaslúžil priaznivý vývoj produktivity práce, predovšetkým v priemysle.

Pri celkovo uspokojujúcej tendencii cenového vývoja sa vývoj spotrebiteľských cien základných tovarových súborov výrazne diferencoval.

Vývoj jednotlivých druhov cien (predchádzajúci mesiac = 100, zmena)

(%)



Mzdový vývoj

Priemerná mesačná nominálna mzda v priemysle dosiahla v decembri 7 293 Sk, čo predstavuje ročné zvýšenie o 14,7 %. V stavebníctve, kde priemerná nominálna mzda dosiahla 8 422 Sk, predstavoval rast nominálnych miezd 11,3 %, v obchode 25 % pri dosiahnutej priemernej nominálnej úrovni 6 403 Sk.

Celoročný vývoj spotrebiteľských cien spôsobil zvýšenie životných nákladov v priemere o 11,8 %; najviac postihnutou sociálnou skupinou boli dôchodcovia, najmenej sa cenové dopady prejavili na zvýšení životných nákladov (družstevných) roľníkov.

Po zohľadnení vývoja životných nákladov reálna úroveň priemernej mesačnej mzdy za rok 1994 presiahla úroveň roka 1993 v priemysle o 3,3 %, v stavebníctve o 2,1 %, v obchode o 1,1 % a v doprave o 6 %. Miera úspor obyvateľstva dosiahla podľa predbežných údajov 7,2 % (oproti 3,3 % v roku 1993).

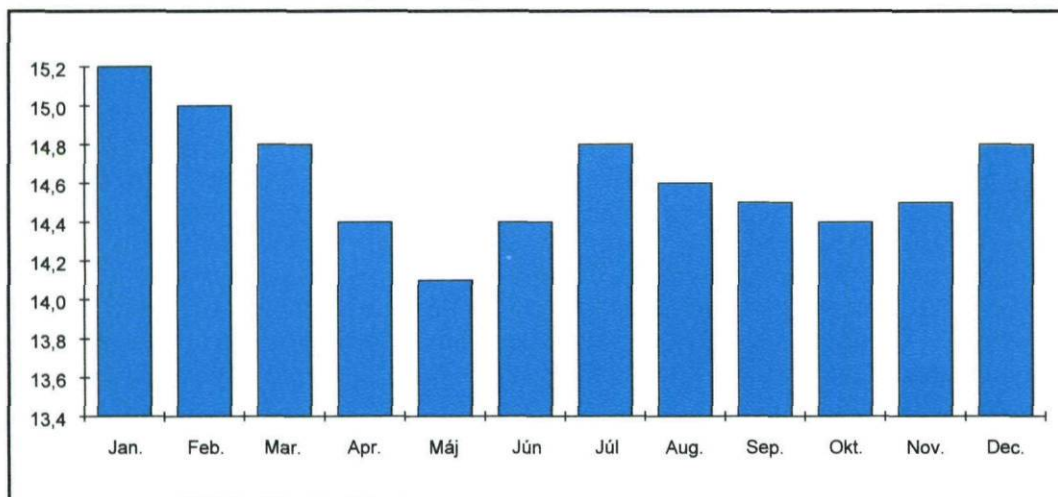
Priaznivou črtou charakterizujúcou nastúpené oživenie ekonomiky v stabilizujúcom sa makroekonomickom prostredí a postupujúcu reštrukturalizáciu podnikovej sféry bolo zvýšenie produktivity práce: v priemysle dosiahla v decembri 106,1 % úrovne z decembra 1993. Pri porovnaní vývoja priemernej mzdy a produktivity práce rast priemernej hodinovej produktivity na jedného pracovníka (v porovnateľných cenách) predstihoval rast priemernej reálnej hodinovej mzdy v priemysle o 4,6 bodá, v stavebníctve o 3,1 bodá, v obchode o 1,3 bodá.

Trh práce

Pri podstatnom zvýšení ekonomickej aktivity, ktoré sa premietlo do rastu HDP, situácia na trhu práce sa v priebehu roka v zásade stabilizovala. Koncom decembra 1994 miera evidovanej nezamestnanosti dosiahla 14,8 %, čo predstavuje medziročné zvýšenie miery nezamestnanosti o 0,3 percentuálneho bodu. Pozitívnu črtou však je, že sa výrazne znížil počet nezamestnaných na jedno voľné pracovné miesto: v decembri roku 1994 to bolo 28 oproti 48 z decembra 1993. Okrem evidovanej nezamestnanosti však v slovenskej ekonomike stále jestvuje značná skrytá nezamestnanosť odrážajúca najmä neúplné využitie pracovných síl v jednotlivých odvetviach hospodárstva.

Vývoj miery nezamestnanosti v jednotlivých mesiacoch

(%)



Vo vývoji zamestnanosti dochádzalo v priebehu roka k ďalším medziodvetvovým štruktúrnym posunom. Koncoročné údaje za rok 1994 v porovnaní s koncom roka 1993 ukazujú, že pokračoval pokles zamestnanosti v priemysle, stavebníctve a doprave, hoci v priemysle a stavebníctve sa tempo poklesu v priebehu roka postupne zmierňovalo. Medziročne sa počet evidovaných pracovníkov znížil v priemysle o 1 %, v doprave o 4,4 % a najviac v stavebníctve o 7,4 %. Výrazne o 8,3 % sa zvýšil počet pracovníkov v obchode.

V miere nezamestnanosti sa udržiavala výrazná regionálna diferenciácia, ktorá v priebehu roka nezaznamenala podstatnejšie zmeny v stave, založenom v predchádzajúcich rokoch. Najnižšiu mieru nezamestnanosti si udržiava Bratislava a väčšie mestá, najvyššiu, pohybujúcu sa okolo 20 % a viac, niektoré okresy južného a východného Slovenska.

Nepriaznivou charakteristikou vývoja nezamestnanosti v roku 1994 bolo zvýšenie podielu nezamestnanej mládeže, ktorý dosiahol 14,5 % na celkovej nezamestnanosti oproti 13,4 % v predchádzajúcom roku.

Súkromný sektor

Z hľadiska vlastníctva ekonomických subjektov viac ako polovicu HDP vytvoril v roku 1994 súkromný sektor. V priemysle sa na celkovom objeme výroby podieľal 53,7 % a v stavebníctve 73,6 %. V súkromnom sektore sa realizovalo 88,5 % maloobchodného obratu a 56,3 % výkonov cestnej nákladnej dopravy.

V hospodárstve SR pôsobilo ku koncu roka 36 187 právnických osôb, podieľajúcich sa na tvorbe zisku. Oproti stavu zo začiatku roka to bolo o 7 209 viac. Z celkového počtu právnických subjektov bolo 95,5 % v súkromnom sektore.

K 31. 12. 1994 bolo v SR zaregistrovaných 287 002 podnikajúcich súkromných osôb, čo znamená oproti stavu zo začiatku roka zvýšenie o 4 108 osôb. Štruktúra tejto skupiny sa v priebehu roka menila. Na jednej strane sa znížil počet živnostníkov o 357 osôb, na druhej strane sa zvýšil počet súkromne hospodáriacich roľníkov o 3 157 a osôb so slobodným povoláním o 1 308.

Zahraničný kapitál

Objem zahraničného kapitálu investovaného na území SR sa v priebehu roka zvyšoval a k 31. decembru 1994 dosiahol 16,5 mld. Sk (551,7 mil. USD). Oproti stavu zo začiatku roka to znamená zvýšenie o 53,8 %. Rozhodujúca časť 77 % celoročného prírastku zahraničného kapitálu bola vložená v druhom polroku, pričom najväčší prírastok sa zaznamenal v poslednom štvrtroku, v priebehu ktorého sa realizovalo 48,4 % celoročného prírastku zahraničných investícií v SR. Podľa výšky vloženého zahraničného kapitálu v roku 1994 boli najväčšími investormi Nemecko, ktoré si udržiava prioritné postavenie, Rakúsko, Česká republika, USA a Francúzsko. Podiel týchto krajín na celkovom objeme zahraničného kapitálu je okolo 80 %. V regionálnom rozložení zahraničného kapitálu si prioritné postavenie udržala Bratislava, kam smerovalo 70 % investičných tokov. Zo sektorového hľadiska zahraniční investori uprednostňovali finančný sektor, významnejšie objemy investícií ďalej smerovali do odvetvia výroby hliníka, potravinárskeho priemyslu a do obchodu s potravinami.

Zahraničný obchod

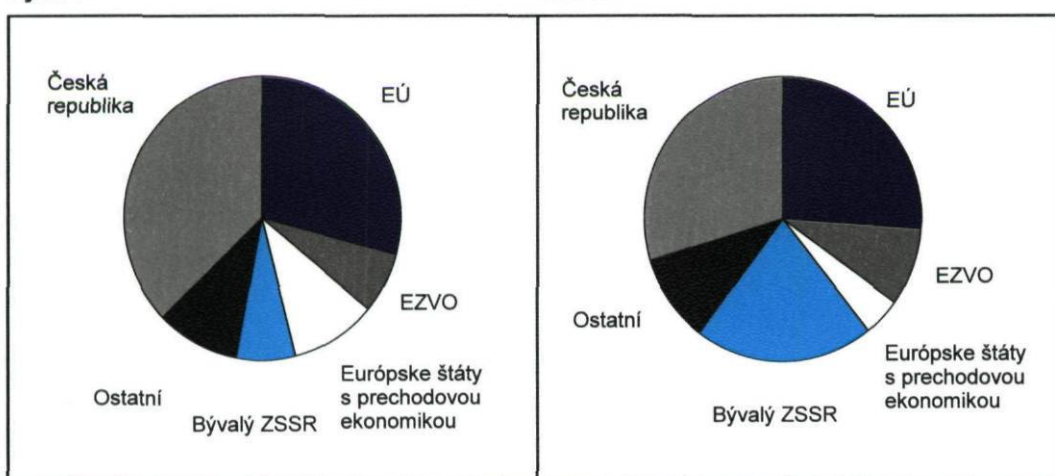
Zahraničný obchod SR mal v roku 1994 kľúčovú úlohu v konjunktúrnom obrate vývoja slovenskej ekonomiky. Dôležitým stimulom pre rast slovenského exportu bolo postupujúce hospodárske oživenie vo vyspelých trhových ekonomikách.

Výrazný nárast vývozu pri viacerých obmedzeniach, ktoré hospodárska politika kládla dovozu (dovozná prirážka, povinná certifikácia potravinárskych dovozov z ČR, pretrvávajúci efekt devalvácie na ceny dovážaných komodít), sa odzrkadlil v aktívnom salde obchodnej bilancie (a podstatne vyššom salde výkonovej bilancie), čo v konečnom dôsledku napomohlo podstatné zlepšenie platobnej bilancie a zvýšenie devízových rezerv.

Teritoriálna štruktúra zahraničného obchodu SR

Vývoz

Dovoz



Celkový obrat zahraničného obchodu sa oproti roku 1993 zvýšil o 19,2 %. Pri celoročnom objeme vývozu 215,5 mld. Sk a dovozu 212,1 mld. Sk bilancia zahraničného obchodu dosiahla aktívne saldo 3,4 mld. Sk (oproti zápornému saldu 28,7 mld. Sk z roku 1993). Bilancia služieb, ktorá nadobúda postavenie stabilizujúceho prvku bežného účtu platobnej bilancie, dosiahla prebytok 21 mld. Sk.

Dynamika zahraničnoobchodných vzťahov bola formovaná predovšetkým zvýšením vývozu, ktorého nárast oproti roku 1993 predstavoval viac ako 28,5 %, zatiaľ čo nárast dovozu bol podstatne miernejší a dosiahol 8,4 %. Exportná výkonnosť ekonomiky (meraná podielom vývozu na HDP) dosiahla 55 % (oproti roku 1993 zvýšenie o 5,5 %), čo korešponduje s úrovňou priemyselne vyspelých ekonomik.

V teritoriálnej štruktúre zahraničného obchodu SR pokračovala žiadúca tendencia zmeny smeru zahraničnoobchodných aktivít na vyspelé priemyselné krajiny, osobitne v smere zvyšovania podielu krajín Európskej únie a EZVO. Zvýšil sa aj podiel zahraničného obratu s transformujúcimi sa krajinami združenia CEFTA. Vývoz do EÚ vzrástol o viac ako 52 %, do krajín CEFTA o 17 %. Výrazne o 12,8 % sa zvýšil aj vývoz do Ruskej federácie pri poklese dovozu o 1,1 %. Obchod so štátmi SNS, osobitne s Ruskom, však v roku 1994 zostával chronickým problémom zahraničného obchodu SR, pretože kompenzáciu vysokých objemov surovinových dovozov do SR vývozom nie je možné dosiahnuť vzhľadom na platobnú neschopnosť zahraničného partnera.

Zmeny v teritoriálnej štruktúre zahraničného obchodu SR sú v rozhodujúcej miere výsledkom zreálňovania zahraničnoobchodných vzťahov s Českou republikou. V roku 1994 v zásade pokračovala tendencia k znižovaniu zahraničnoobchodnej výmeny s ČR, čo sa prejavilo poklesom dovozu z ČR o 10,6 % (bežné ceny f.o.b.). V obchode s ČR sa významne prejavil dopad ochranárskych opatrení (dovozná prirážka, obchodné certifikáty) a menovo-finančných zásahov (devalvácia clearingového ECU o 5 %), ktoré viedli k zdraženiu dovozov z ČR a ich čiastočnému preorientovaniu na iné krajiny. Napriek výslednému efektu týchto faktorov, ktorý znamenal zníženie podielu ČR na celkovom zahraničnoobchodnom obrate SR na 33,6 % (oproti 40 % v roku 1993), Česká republika bola aj v roku 1994 hlavným obchodným partnerom SR. Jej podiel na vývoze zo SR predstavoval 37,1 % a na dovoze do SR 29,6 %.

Menej uspokojujúcim faktom vo vývoji zahraničného obchodu Slovenskej republiky je nedostatočne dynamická tendencia k zmenám v jeho komoditnej štruktúre. Vo vývoze sa naďalej udržiaval vysoký podiel produkcie s nízkym stupňom spracovania: kategória priemyselné výrobky (triedené podľa materiálu) - ako sú železo, drevo, oceľ, sklo, papier - predstavovala 39,2 % exportu, stroje a prepravné zariadenia 19,4 %. V dovoze mali hlavný podiel 27,7 % stroje a strojárske výrobky, palivá a mazivá 19,3%. Nevyhnutná potreba udržania a ďalšieho zvýšenia zahraničnoobchodných výkonov slovenských výrobcov je preto bezpodmienečne spätá so štruktúrnymi zmenami slovenskej ekonomiky a nimi umožnenou reštrukturalizáciou exportu smerom k sofistikovanejším vývozným položkám.